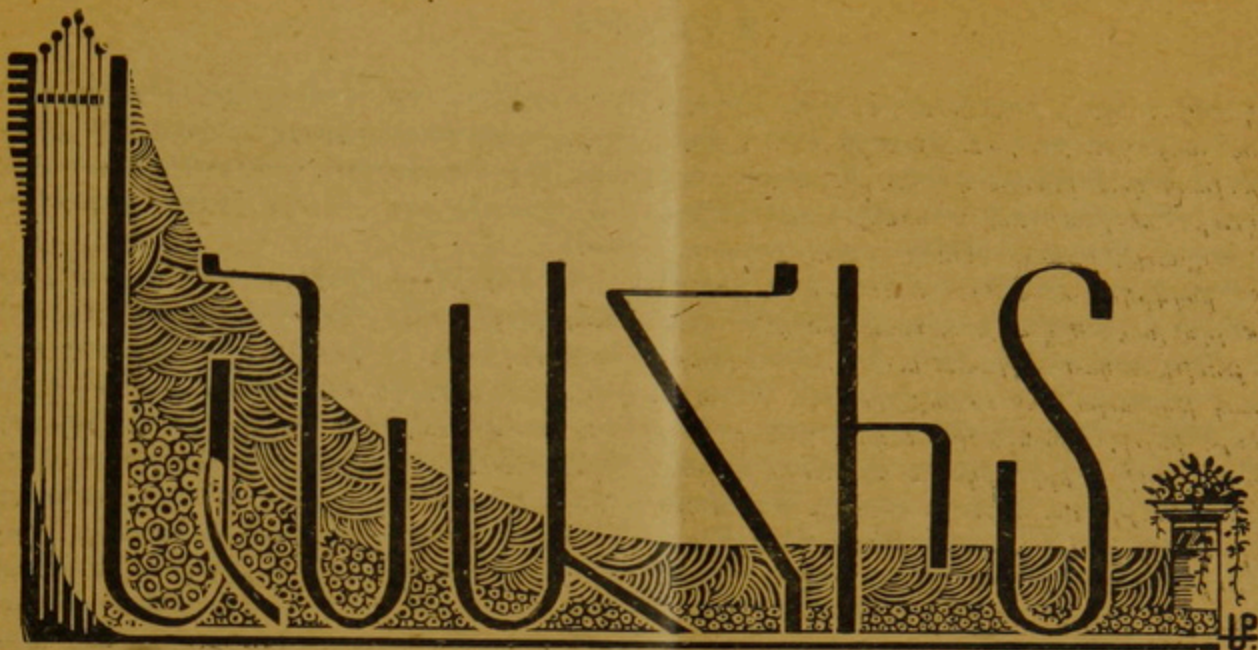

ԺԵ ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 1

ՓԱՐԻԶ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ- ՅՈՒՆԻՍ 1949

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՂԱԶԱՓՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՀԱՐՑԵՐ

Պ. Պետրոս Մորճիկեան, որ տարի մը առաջ իր յօդուածն ինծի ղրկեց, մին է արտասահմանեան երիտասարդ հայ մտաւորականներէն որոնք՝ օգտուելով անցեալ տարուան ներդադրի շարժումէն՝ Ս. Հայաստան գացին: Իրեն կ'ընկերանար ուրիշ երիտասարդ հայ գրող մը, Յովհաննէս Մահտեսեան, որ տարիներ առաջ Անա. Էիտի մէջ հրատարակած է շարք մը բանաստեղծութիւններ: Երկուքն ալ ինծի ղրկած էին մէկ մէկ քերթուած, որ իրենց Երեւան մեկնումէն առաջ լոյս տեսան Անահիտի մէջ (1947, թիւ 2):

Պ. Մորճիկեան ըթադրութեան խնդրոյն մասին (ինչպէս ինք զայն կ'անուանէ) ներկայ յօդուածը շարադրած է Անահիտի նախորդ թիւի իմ Գրողիկիս այդ հարցին նուիրուած մէկ հատուածին իր մասամբ համաձայն եւ մասամբ տարախոհ ըլլալը ցոյց տալու համար:

Այդ ըրի կանոնը հայկական տաղաչափութեան հիմնական տարրերէն մէկն է. եւ սակայն արեւմտահայ բանաստեղծները, — մանաւանդ

երիտասարդները — ամենամեծ մասամբ, եւ կովկասահայերը բոլորն ալ, զրեթէ միշտ անհոգ են յարգելու այդ կանոնը, որ հայ ոտանավորին ներդաշնակութեան, ճկունութեան էական տարրերէն մէկն է: Արեւմտահայոց մէջ, Միխիթարեաններն են եւ իրենց աշակերտները (Մ. Պէշիկ-թաշեան, Թ. Թէրզեան, Մ. Աճէմեան, Վահրամ Սլաճեան, Դանիէլ Վարուժան, Ահարոն Տատուրեան եւ այլք, եւ ասոնցմէ դուրս՝ Սիպիլ, Դուրեան պատրիարք, Վահան Թէքէեան, այս տողերը գրողը, եւ քանի մը ուրիշներ, որ միշտ յարգած են այդ կանոնը:

Պ. Մորճիկեան կը գրէ թէ ինչի հետ համաձայն է այն բոլոր պարագաներուն մէջ ուր անտես ըրը տեսանելի չդարձնելով այս կամ այն բանին մէջ մէկ կամ երկու վանկ կը պակսեցընենք որով տաղաչափութիւնը կը կաղացենք, կը խաթարենք. բայց աւելորդ կը նկատէ անտես ըրը տեսանելի դարձնել երբ՝ ինչպէս իր տրուած օրինակներուն մէջ՝ այդ սեռակ բառեր ուր

երկու կամ աւելի բաղաձայններ կան, ուրիշ կերպ չենք կրնար արտասանել բայց եթէ իբր երկավանկ կամ եռավանկ բառեր: Ես ինքս ալ էականը, անհրաժեշտօրէն ամենքէն պահանջելն՝ գրաւի, գռուգի, կրեղէնի պէս բառերու մէջ՝ ընդգրկուած չափին համեմատ ԸՔԸ ղենլը կամ չղենլն է: Այդտեղ, կանոնը չյարգելը՝ անփութութիւն կամ տղիտութիւն կը համարիմ: Նուազ խտապահանջ եմ այն բառերուն համար որոնք, ինչպէս ննշել, կշռել կամ խտրոց, միմիայն ու միշտ իբր երկավանկ բառեր կրնան արտասանուիլ: Բայց ես կը սիրեմ այդպիսի պարագաներու մէջ ալ պահպանել աւանդութիւնը մեր նախահայրերուն որոնք իրենց շարահաններուն եւ այլ բանաստեղծութեանց մէջ անտես ԸՔԸ միշտ տեսանելի դարձուցած են:

Կան ալ բառեր որոնք ճիշդ հնչուելու համար անհրաժեշտ է որ անտես ԸՔԸ նշանակուի, ինչպէս ըզգուշ (կը յիշեմ տաղանդաւոր պարուհի Տիկին Արմէն Օհանեանը, որ տարիներ առաջ Փարիզի մէջ Շանթի Հիմ Աստուածները ներկայացնելով զըկո՛ւշ կը պոռար փոխանակ ըզգուշի): Ոմանք ըսկիի կ'արտասանեն Հաղորդութեան սրբազան անօթը, մինչ ճիշդ հնչումն է արկիի: Սրսփալ բայը, որպէս զի ճիշդ արտասանուի, պէտք է գրել սրսրփալ. նոյնպէս սրպըղդիլ, սրքեմ, զըրահ, ըսքանչիլի, եւն.:

Լաւագոյն է ուրեմն մեր նոր սերունդին սորենցնել, հայ լեզուի քերականութեան հետ, հայ տաղաչափութեան ալ հիմնական կանոնները, որոնց գլխաւորն է ԸՔԻ կանոնը, այսինքն անտես ԸՔԸ տեսանելի դարձնելով այս կամ այն բառին վանկ մը աւելի տալու կանոնը, իսկ միւս պարագաներուն համար, ուր այդ ձեւով վանկ

մը աւելցնելու կամ պակսեցնելու կարելիութիւն չկայ, ազատ թողուլ զորոյք. ուզողը թող պահպանէ մեր նախնիքներու աւանդութիւնը, ուզողը թող հրաժարի այդ աւելորդ ԸՔԻ-ն դորձածութեանէն:

Պ. Մորճիկեան լիովին իրաւունք ունի երբ աններելի կը գտնէ մեր արեւմտահայերէնի կըն հատածի վանկ դարձընել: Բարեբախտաբար շատ քիչ են այդ անճոռնի սխալը դործողները: Բայց համաձայն չեմ Մորճիկեանին երբ կը բողոքէ նաեւ ը տառով վերջացող հատածներու դէմ: Աշխարհաբարը, այդ մասին՝ շատ տարբեր դրարար հայերէնէն, ողորդուած է ԸՔով վերջացող անթիւ բառերով: Մեր դասական հայերէնի տաղաչափութեան մէջ. ԸՔով, այսինքն անշեշտ վանկով մը վերջացող բառերը շատ սակաւաթիւ են եւ հասկանալի է որ իբր հատածի վանկ չկարենան ընդունուիլ. բայց մեր ժողովրդական երգերուն՝ ինչպէս եւ միջնադարեան հայերէնով տաղերուն մէջ, ԸՔով վերջացող հատածներ յաճախադէպ են: Պէտք է անշուշտ ջանալ որ այդ անշեշտ ԸՔով վերջացող հատածները սակաւաթիւ ըլլան, բայց զանոնք բոլորովին փախրելուն համաձայն չեմ: Ոմանք, յաճախ, ջնջելով զանոնք, արուեստական, բռնադրօսիկ, խորթ տողի մը ծնունդ կու տան: Ժողովրդական երգի գոյն եւ զնացք ունեցող տաղերու մէջ ԸՔով վերջացող այդ բառերը նոյն իսկ հրապրոյր մը կ'աւելցընեն. ինչ ալ ըսեն, ես պիտի մերժեմ փոխել իմ Օրօրիս այն տողերը որ ԸՔով կը վերջանան.

...նամբաներուն անկիւնը,

...իջեր կախուեր է ձիւնը:

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

779-69